

on the material of VA Shevchuk “On the field, the humble” and “ТОС Thinking tree”. Learning a language is Ukrainian fiction in the context of studies of linguistic features of fiction as well as the study of the stylistic characteristics of the speech of a certain epoch of literary texts and authors idiolects as its partial incarnations. The text of the V. A. Shevchuk medieval motifs reinterpreted and modified in accordance with the modern understanding of fiction. “Thinking Tree” is the result of profound scientific and cultural studies, so it makes a lot of semantic layers, their study requires an integrated approach. Radically different from the science fiction texts means to create fantastic effects used in the works of V. A. Shevchuk, in particular in the stories in the novel “On the field, the humble”. In studies of this type of texts most relevant method, in our opinion, is the method of “possible worlds”, which is based on research-based modality statements

Key words: language, changed modality concept, idiolect, stylization, language features.

Василь Рагауцоў

ЗАКОНЧАНАЯ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ СУЧАСНАЙ ЛІНГВАПАРАДЫГМАЛЬНАЙ ПРАСТОРЫ (рэцэнзія) *

Імя Анатоля Панасавіча Загнітка, доктара філалагічных навук, прафесара, добра вядома не толькі ва Украіне, але і далёка за яе межамі. За значны ўнёсак у развіццё айчынай філалагічнай думкі ў 2012 годзе ён быў абраны членам-карэспандэнтам Нацыянальнай акадэміі навук Украіны, што з’яўляецца амаль выключэннем для супрацоўнікаў універсітэтаў, не звязаных працоўнай дзейнасцю з акадэмічнымі інстытутамі. У 2013 годзе за выдатныя дасягненні па тэорыі граматыкі Анатолю Панасавічу прысуджана прэмія імя Аляксандра Патабні Нацыянальнай акадэміі навук Украіны, а ў 2014 годзе – Усеўкраінская прэмія імя Барыса Грынчанкі «за важкі ўнёсак у развіццё незалежнай Украіны, зацвярджэнне дзяржаўнасці ўкраінскай мовы, развіццё нацыянальнай культуры, адраджэнне гістарычнай памяці, фармаванне нацыянальнай свядомасці і павышэнне духоўнасці ўкраінскага народа, асветніцкую і падзвіжніцкую дзейнасць у імя Украіны».

© Рагауцоў В., 2015

* *Рэцэнзія на кнігу:* Загнітко А. П. Сучасна лінгвістыка: погляды та оцінкі: [навукова-аналітычнае выданне] / А. П. Загнітко. – Донецьк : Ноулідж (Донецьке відділення), 2014. – 464 с.

Уражвае абсяг навуковых зацікаўленняў А. П. Загнітка – ад класічных пытанняў тэарэтычнай і практычнай граматыкі да даследавання прынцыпаў укладання і ўдасканалення сістэмы электронных лінгвістычных слоўнікаў, разгляду праблем сацыялінгвістыкі, псіхалінгвістыкі, лінгвістычнай тэрмінаграфікі.

Працам вучонага ўласцівы актуальнасць, глыбіня аналізу, а таксама аргументаванасць і грунтоўнасць высноў, вызначэнне перспектывы даследавання тых або іншых пытанняў.

Асаблівую ўвагу даследчык надае праблемам граматычнага ладу славянскіх і германскіх моў, філасофіі мовы, лінгвакультуралогіі, лінгвістычнай праматыкі, дыскурсалогіі, тэкставай лінгвістыкі і лінгвістыкі тэксту, а таксама пытанням гісторыі ўкраінскага мовазнаўства, унутрымоўнай транспазіцыі і інш.

Анатоль Панасавіч – аўтар 18 манаграфій, больш як 40 падручнікаў і навучальных дапаможнікаў, 10 слоўнікаў. Працы лінгвіста шырока друкуюцца не толькі на яго Бацькаўшчыне, а і за яе межамі (у Польшчы, Чэхіі, Расіі, Сербіі, Балгарыі і інш.). Для чытання фундаментальных і спецыяльных курсаў яго запрашалі шэраг універсітэтаў Украіны, аўтарытэтныя навучальныя ўстановы Польшчы (Вроцлаўскі, Пазнанскі і Ягелонскі ўніверсітэты), Сербіі (Бялградскі ўніверсітэт), Расіі (Маскоўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя М. В. Ламаносава), Чэхіі (універсітэт імя Масарыка (г. Брно)) і інш.

У 2014 годзе пабачылі свет яшчэ тры важкія працы А. П. Загнітка – «Тэорыя граматыкі і тэксту: манаграфія» (Донецьк, 2014), «Подих рідного слова: манаграфія» (Донецьк, 2014), «Сучасна лінгвістыка: погляды та оцінкі: навукова-аналітычнае выданне» (Донецьк, 2014).

Асобна варта спыніцца на арыгінальным даследаванні «Сучасна лінгвістыка: погляды та оцінкі: навукова-аналітычнае выданне» (Донецьк, 2014). З’яўленне гэтай кнігі шмат у чым абумоўлена асаблівасцямі сучаснай навукі, паколькі лінгвістыка характарызуецца багатаўзроўневай і рознааспектуальнай даследаваннем. Такім чынам, з’яўленне такой працы – вымога часу і навуковага прагрэсу, калі неабходна не толькі ствараць корпус новых навуковых тэкстаў, а і сістэматызаваць тыя, што ўжо напісаны па найразнастайных пытаннях мовы і маўлення, дзеля «навадзення ладу» ў лінгвістычных набытках і, што самае галоўнае, інвертарызацыі асноўных тэарэтычных і практычных прынцыпаў сучаснага мовазнаўства.

Асаблівасць гэтай працы заключаецца ў тым, што ў ёй сабраны матэрыял даследаванняў з розных галін сучаснай лінгвістыкі: дадзены

іх паслядоўны аналіз, вызначаны аспекты разгляду, функцыйныя дамінанты, ахарактарызаваны тэарэтычна-метадалагічныя і канцэптуальныя прынцыпы пэўнай гіпотэзы. У кнізе прасочаны сувязі даследаванняў пэўнага аўтара з іншымі яго працамі, вызначана развіццё зацікаўленняў навукоўца, што дазваляе адэкватна акрэсліць месца і каштоўнасць разгляданых прац у адносінах да агульнага кантэксту распрацоўкі асноўных праблем той або іншай галіны мовазнаўства.

Анатоль Панасавіч не толькі прапануе закончаную аналітычную ацэнку навуковых здабыткаў сучасных лінгвістаў, а і выказвае асабісты погляд на аналізаваныя з'явы і праблемы, уступае ў дыскусію, уводзячы для гэтага шырокі тэарэтычна-метадалагічны, прыкладны і факталагічны матэрыял.

У аналізаванай працы разгледжаны даследаванні з камунікацыйнай, кагнітыўнай, функцыйнай, ідэаграфічнай, прагматычнай лінгвістыкі, а таксама ўдзелена ўвага пытанням развіцця псіхалінгвістыкі, сацыялінгвістыкі і камп'ютарнай лінгвістыкі, прапанаваны ўласны погляд на іерархію камунікацыйных жанраў, іхнія суадносіны / несудносіны з маўленчымі жанрамі, выяўлена парадыгмальнае прастора маўленчых актаў з акрэсленнем іх функцыйнага статусу, структуры. Асабліва важкім з'яўляецца даследаванне складнікаў тэорыі маўленчых актаў, устанаўленне кірункаў рэалізацыі імплікатур камунікацыі.

Грунтоўна ў рэцэнзаваным навукова-аналітычным выданні прааналізаваны даследаванні па праблемах граматыкі (*Дубова О. А. Типологічна эвалюцыя морфалогічных систем украінскай та російскай мов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 302 с. (с. 75–83) і інш.*); лінгвістыкі тэксту і тэксталогіі (*Семенець О. О. Синергетика поэтического слова. – Кировоград : Имекс ЛТД, 2004. – 338 с. (с. 83–94) і інш.*); па актуальных пытаннях сучаснай лінгвістыкі з вызначэннем асноўных кампанентаў навуковых лінгвапарадыгмаў (*Селіванова О. О. Сучасна лінгвістыка: напярэмі та праблемы : падручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с. (с. 202–223) і інш.*), лінгвістычнай прагматыкі (раздзел «Найноўшыя вымярэнні лінгвістычнай прагматыкі» / «Новітні виміри лінгвістычнай прагматыкі» (Рэцэнзія на манаграфію: *Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістычнай прагматыкі: монографія. – Львів : ПАЇС, 2010. – 336 с. (с. 326–338)) і да т. п.*

Значная ўвага ўдзелена пытанням тэарэтычнай марфалогіі, класіфікацыі яе катэгорый і адзінак, выяўленню заканамернасцяў судно-

сінаў / несуадносінаў першасных і другасных функций марфалагічных формаў. Гл. раздзелы: «Новы погляд на марфалагічны сінтэтызм і аналітызм у кантрастыўным аспекце» / «Новый погляд на морфологічний сінтэтызм й аналітызм у контрастывному аспекці» (Дубова О. А. *Типологічна еволюція морфологічных систем украінської та російської мов.* – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 302 с. (с. 75–83); «Марфалагічныя з’явы і марфалагічныя праблемы» / «Морфологічні явища і морфологічні праблемы» (Горпинич В. О. *Морфологія украінської мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл.* – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 336 с. (с. 100–109); «Канцэптуальнасць суадносінаў граматычных катэгорый» / «Концептуальність співвідношення граматычных катэгорій» (Крысько В. Б. *Исторический синтаксис русского языка. Объект и переходность.* – М. : Индрик, 1997. – 424 с. (с. 17–23) і да т. п.

Дакладна разгледжаны такія пытанні, як аспекты тэарэтычна-дастасоўнага сінтаксісу (раздзел «Канцэптуальныя вымярэнні тэарэтычна-дастасоўнага сінтаксісу» / «Концептуальні виміры тэарэтычна-дастасоўнага сінтаксісу» (Шульжук К. Ф. *Синтаксис украінської мови : підручник.* – К. : Вид. центр «Академія», 2004. – 406 с. (с. 63–67)), спецыфіка складаных сказаў розных тыпаў (раздзел «Кантамінаванасць у межах складаназалежнага сказа» / «Контамінованість у межах складнопідряднага речення» (Дяговец І. І. *Русские придаточные предложения нетипичного построения (синтаксические единицы с «отклоняющейся» структурой).* – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003. – 227 с. (с. 67–70)); раздзел «Праблемы камунікацыйна-прагматычнага апісання складанага сказа» / «Праблемы камунікатывно-прагматычнага апісання складанага речення» (Абашина В. Н. *Вопросы коммуникативно-прагматического описания сложного предложения в русском языке: аспект актуального членения.* – Львов : Издат. центр ЛНУ ім. І. Франко, 2006. – 344 с.) (с. 169–175)).

Заслугоўвае ўвагі выяўленне ў манаграфіі сучасных тэндэнцый сацыялінгвістыкі. Гл., напрыклад, раздзелы «Сацыялінгвістыка ў сучаснай моўнай прасторы» / «Соціолінгвістыка у сучасному мовному просторі» (Рэцэнзія на кнігі: Мацюк Г. П. *До витоків соціолінгвістыки: Соціологічний напрям у мовознавстві : монографія.* – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 432 с. ; Мацюк Г. П. *Прикладна соціолінгвістыка. Питання мовної політики : навч. посіб.* – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 212 с. (с. 363–368); «Моўная асоба ў сучасных камунікацыйных даследаваннях» / «Мовна особис-

тість у сучасних комунікативних дослідженнях» (*Космеда Т. А. Ego i Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу : монографія. – Дрогобич : Коло, 2012. – 372 с.)* (с. 404–413)).

Значнае месца ў аналізаваным навукова-аналітычным выданні займае разгляд выказвання, выяўленне асаблівасцяў яго будовы і суадносінаў з маўленчымі актамі, іх структураю (раздзел «Новыя і найноўшыя погляды на выказванне ў славянскіх мовах» / «Нові та новітні погляды на висловлення у слов'янскіх мовах» (*Wyraz i zdanie w językach słowiańskich. Opis, konfrontacja, przekład 5 / pod red. Michała Sarnowskiego i Włodzimierza Wysoczańskiego. – CXXXIII. – Wrocław : Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005. – 460 s.; Wyraz i zdanie w językach słowiańskich. Opis, konfrontacja, przekład 6 / pod red. Michała Sarnowskiego i Włodzimierza Wysoczańskiego. – CXLVII. – Wrocław : Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008. – 590 s.)* (с. 245–275)).

Не менш важным з'яўляецца разгляд у аналізаваным навукова-аналітычным выданні аўтарытэтных прац па праблемах тэорыі і гісторыі мовазнаўства (раздзел «Нарысы па гісторыі мовазнаўства» / «Нариси з історіі мовознавства» (*Рагаўцоў В. І. Гісторыя мовазнаўства: вучэб. дапам. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2005. – 496 с.)* (с. 158–169)); а таксама даследаванне актуальных пытанняў культуры мовы і стылістыкі, ступені распрацаванасці пэўных пытанняў у сучасным славянскім мовазнаўстве (раздзел «Увесь абсяг мовазнаўчай актуальнасці» / «Увесь обшир мовознавчої актуальності» (*Rozprawy Komisji Językowej XXXIII / red. W. Wysoczański. – Wrocław : Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 2006. – 306 s.)* (с. 142–148)).

Прываблівае таксама даследаванне асабліва знакавых пытанняў сучаснага мовазнаўства – кагнітывістыкі і дыскурсівістыкі (раздзел «Кагнітывістыка і дыскурсівістыка: новыя аспекты і новыя падыходы» / «Когнітывістыка і дыскурсівістыка: новыя аспекты і новыя падыходы» (*Поповић Лjudмила. Епистоларни дискурс украјинског и српског језика. – Београд : Филолошки факултет, 2000. – 305 с.; Поповић Лjudмила. Језичка слика стварности: Когнитивни аспект. Контрастивне анализе. – Београд : Филолошки факултет, 2008. – 308 с.)* (с. 275–284)), заканамернасцяў праяўлення пераходнасці ў дачыненні да граматычнай катэгорыі валентнасці (раздзел «Дзеяслоўная пераходнасць у кантрастыўным аспекце» / «Дієслівна перехідність у кон-

трастивному аспекті» (*Ивановић Милена. Прелазност у украјинском језику: функционални аспект / Милена Ивановић. – Београд : Задужбина Адрејевић, 2007 (Београд : Тодра плюс). – 120 с.; граф. Прикази; 24 см. – (Посебна издања / [Задужбина Адрејевић]) (с. 285–301)).*

Выданне такога тыпу дае падставы гаварыць пра ґрунтоўную дасведчанасць А. П. Загнітка ў складаных, дыскусійных пытаннях мовазнаўства, пра што пераканаўча сведчаць прарэцэнзаваныя ім лінгвістычныя даследаванні.

У навукова-аналітычным выданні ўлічаны працы не толькі з украіністыкі, а і русістыкі, славістыкі, а таксама даследаванні надзвычай актуальных пытанняў сэнсавага поля тэксту, выяўлены кірункі моўна-вобразнага пераасэнсавання ў кантэксце мастацкага твору, а таксама вызначана «жыццёнасць» створаных пісьменнікам метафар, метаніміяў, іншых аказіянальных утварэнняў (раздзел «Моўнае жыццё паэтычнага слова» / «Мовнае жыццё поэтычнага слова» (*Ставицька Леся. Эстетика слова в українській поезії 10–30 рр. ХХ ст. – К. : Правда Ярославичів, 2000. – 154 с.) (с. 11–16)).*

Каштоўнасць рэцэнзаванай кнігі заключаецца яшчэ і ў тым, што яна дае мажлівасць сістэматызаваць і сфармаваць цэласнае ўяўленне пра сучасны навукова-мовазнаўчы працэс з улікам усіх парадыгмаў функцыянавання і даследавання лінгвістычных ведаў.

Варта нагадаць, што манаграфія мае дачыненне да найактуальнейшых і найвострых пытанняў сучаснай лінгвістыкі. У гэтым навукова-аналітычным выданні разгледжаны пытанні розных галін лінгвістыкі (як традыцыйных, так і параўнаўча новых), што значна павышае навуковую каштоўнасць гэтай працы і пашырае абсяг даследчыкаў, для якіх яна можа быць цікаваю і карыснаю. Якая б праблема не была пастаўлена ў цэнтры лінгвістычнага даследавання, Анатоль Панасавіч заўсёды разглядае яе ўсебакова, дэтальна і аб'ектыўна. Як глыбока дасведчаны ў найноўшых тэнцэнцыях лінгвістычнай навукі, ён заўсёды нестандартна і па-новаму аналізуе ўжо дастаткова вывучаную, здавалася б, праблему.

Няма сумніву, што рэцэнзаваная кніга, якая ахоплівае шырокі абсяг прааналізаваных праблем і характарызуецца кампетэнтным навукова-аналітычным разглядам прац, будзе карыснай для настаўнікаў-славеснікаў, студэнтаў, магістрантаў – усіх, хто цікавіцца функцыянаваннем і развіццём лінгвістычнай навукі.